

USPOREDBA RAZVIJENOSTI POLJOPRIVREDNOG OSIGURANJA HRVATSKE, EU I SAD-A

L. Babić

Pregledni znanstveni članak
Scientific review

SAŽETAK

Na temelju korištenja više izvora literature, u ovome radu daje se pregled najznačajnijih obilježja i način funkcioniranja vezanih za poljoprivredno osiguranje u svijetu te njihova usporedba s Hrvatskom. Najveći dio rada čini usporedba ponude i načina subvencije poljoprivrednog osiguranja najrazvijenijih zemalja EU-a i SAD-a, s jedne strane, te Hrvatske, s druge strane. Također se daje prikaz pokrivenosti rizika, subvencioniranja države te način funkcioniranja sustava osiguranja u Španjolskoj, kao zemlji s najrazvijenijim osiguranjem u Europi, zatim Portugalu, Italiji, Austriji i Francuskoj. Glavna obilježja poljoprivrednog osiguranja u Hrvatskoj su slaba ponuda osiguravajućih društava, ali i slaba potražnja pa tako samo njih četiri u svojim ponudama imaju osiguranje usjeva i nasada. Rizik nije moguće izbjeći, ali se pravovremenom reakcijom i odgovornom organizacijom mogu ublažiti negativni utjecaji rizika.

Ključne riječi: poljoprivredno osiguranje, rizik, poljoprivredna proizvodnja

UVOD

Jedna od glavnih specifičnosti poljoprivredne proizvodnje njena je ovisnost o vremenskom uvjetima. U današnje vrijeme ta specifičnost sve više dolazi do izražaja, budući da je došlo do klimatskih promjena, koje imaju negativan utjecaj na poljoprivrednu proizvodnju. Pod negativnim utjecajem smatraju se rizici koji su izazvani elementarnim nepogodama, poput suše, tuče, poplave, a onda se njihovo djelovanje odražava na poslovanje poljoprivrednih proizvođača. Kao glavni razlozi osiguranja usjeva u SAD-u navode se kiša i bujice (35%), suša (22%), vjetrovi i uragani (16%), tuča (12%), mraz (7%), bolesti (6%), ostali rizici (2%), (Roland i sur. 2008.).

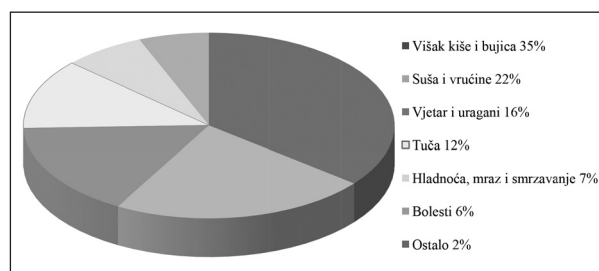
Poljoprivredna je proizvodnja djelatnost koju subvencionira Ministarstvo poljoprivrede te je tako pokrenut i program subvencioniranja premija poljoprivrednog osiguranja, a sve u svrhu poticanja poljoprivrednih proizvođača na kupovinu osiguranja, kako bi na taj način ublažili potencijalne rizike.

MATERIJAL I METODE

Prilikom pisanja rada korišteni su literaturni podaci drugih domaćih i stranih autora koji se bave istraživačnim područjem. Također su korišteni podaci iz stručnih i znanstvenih časopisa koji objavljuju teme vezane za poljoprivredno osiguranje.

REZULTATI I RASPRAVA

Glavni razlozi osiguranja usjeva u SAD-u su kiša i bujice (35%), suša (22%), vjetrovi i uragani (16%), tuča (12%), mraz (7%), bolesti (6%), ostali rizici (2%), (Roland i sur., 2008.), što je prikazano u Grafikonu 1.

Grafikon 1. Razlozi za osiguranje od gubitaka usjeva

Figure 1. Reasons for insurance against loss crops

Subvencija iznosi 25%, a pojedine lokalne samouprave dodatno subvencioniraju poljoprivredne proizvođače s još 10-25%. U tom slučaju poljoprivredni proizvođači mogu dobiti do 50% subvencije premije poljoprivrednog osiguranja, što je vrlo visok iznos. Do sada jedini siguran izvor subvencija bilo je Ministarstvo poljoprivrede, dok

Lovro Babić, dipl.ing. (lovrobabic@gmail.com), Strukovna škola Vukovar, Domovinskog rata 58, 32000 Vukovar

subvencije lokalne samouprave ovise o raspoloživim financijama. Prema Markoviću i sur. (2008.), u zemljama Europske unije najveće subvencije ima Portugal (do 85%), slijede Italija (80% za osiguranja od više vrsta rizika i 50% za osiguranje od tuče), Španjolska (do 55%) i Austrija (do 50%).

Republika Hrvatska kao zemlja članica Europske unije ima na raspolaganju mjere vezane za subvencioniranje premije osiguranja u sastavu Programa ruralnoga razvoja 2014.–2020. godine te će njime subvencionirati do 65% iznosa premije. Razlog malog udjela osiguranih poljoprivrednih površina može biti i taj što većina osiguravajućih društava nema ponude namijenjene za osiguranje poljoprivredne proizvodnje. Samo četiri osiguravajuća društva, Croatia osiguranje, Triglav osiguranje,

Helios–Wiener i Jadransko osiguranje, nude pakete poljoprivrednim proizvođačima, iako ti paketi ne uključuju sve rizike, kao oni koji se nude u zemljama EU-a, već pokrivaju samo mali broj potencijalnih rizika. Drugi problem je taj što poljoprivredni proizvođači, njih čak 80%, smatraju da poljoprivredno osiguranje nije korisno te prema statističkim podacima broj osiguranih poljoprivrednih površina u Hrvatskoj ne prelazi 4% (Agro klub).

OSIGURANJE U HRVATSKOJ, EU I SAD-U

U tablici 1. prikazana je ponuda i pokrivenost rizika osiguranja onih osiguravajućih društava koja u svojoj ponudi imaju pakete namijenjene poljoprivrednim proizvođačima.

Tablica 1. Pregled ponude osiguravajućih društava i pokrivenost rizika ratarskih kultura

Table 1. Offers review of insurance companies and crops risk coverage

Osiguravajuće društvo	Ponuda osiguranja	Pokrivenost rizika kod ratarskih kultura
Croatia Osiguranje	Osiguranje životinja, osiguranje usjeva i nasada	tuča, oluja, poplava, mraz, posolica
Jadransko osiguranje	Osiguranje životinja, osiguranje usjeva i nasada	Osnovno pokrivanje: tuča, požar, udar groma Dopunsko pokrivanje: poplave, proljetni mraz, oluja, posolica, ozebotine u vegetaciji i zimskome mirovanju, gubitak kvalitete voća i povrća
Wiener grupa	Osiguranje usjeva i nasada	Osnovno pokrivanje: tuča, požar, udar groma Dopunsko pokrivanje: oluja, proljetni mraz, gubitak kakvoće za voće, povrće i grožđe, poplava, posolica
Triglav osiguranje	Osiguranje usjeva i nasada	Osnovno pokrivanje: tuča, požar, munja Dopunsko pokrivanje: niske temperature, mraz

Izvor: Autor

Tablica 2. Rizici koji podliježu osiguranju u različitim zemljama Europske unije

Table 2. The risks are insurable in different countries of the European Union

Država	Osigurani rizici	Udio države u subvenciji premije osiguranja	Sustavi osiguranja
Španjolska	tuča, požar, mraz, poplava, prolom oblaka, olujni vjetar, suša, razne bolesti i štetočine	Maksimalno 55% premije. Državna Vlada sudjeluje s 40-45% i regionalna Vlada s 10-15%	Privatna osiguranja uz državni nadzor i subvencije.
Portugal	požar, udar groma, eksplozija, tuča, oluja, mraz, snažni pljusak, zemljotres	40-45%, a u posebnim slučajevima do 85%	Osiguranje usjeva i plodova, preko fondova za katastrofalne slučajeve
Italija	zemljotres, lavine, mraz, preobilne padaline, suša, led, tuča, oluja, poplava	Za osiguranje od više vrsta rizika do 80%, a za tuču do 50%	Državno subvencioniranje osiguranja od više vrsta rizika. Postoje državni fondovi u slučaju elementarnih nepogoda
Austrija	tuča, mraz suša, poplava, snijeg, preobilne padaline, oluja kod kukuruza, razne štetočine	Do 50% i to 25% iz fondova za katastrofe i 25% agrarnoga proračuna pojedinih saveznih država	Fondovi za katastrofe. Osiguranje uz podršku i bez podrške države, privatno reosiguranje
Francuska	tuča, poplava, suša, vlaga, led, oluja (kod kukuruza, uljane repice i suncokreta)	Bilo je do 50%, smanjeno je na 35-40%	Državne subvencije za osiguranje od više vrsta rizika. Od 2005. postoji Nacionalni fond za štete u poljoprivredi

Izvor: Marković (2008.)

U Hrvatskoj poljoprivredni proizvođači mogu osigurati svoje nasade ili usjeve kod privatnih osiguravajućih društava, dok Ministarstvo poljoprivrede u tome ciklusu nema gotovo nikakav utjecaj. Osiguranje od samo jedne vrste rizika, najčešće tuče, postoji u svim zemljama EU-a (27), a osiguravajuća su društva, nakon uplitanjem vlada, ponudu proširile na ostale vrste rizika, te osiguranje od

više vrsta rizika – MPCİ (Beilza i sur. 2009.). Španjolska se smatra zemljom s najrazvijenijim sustavom poljoprivrednog osiguranja u Europi, gdje privatna osiguranja podliježu kontroli države, koja i sama djelomično financira. U sastavu Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ishrane postoji nacionalna služba za osiguranje poljoprivrede (Entidad Nacional Estatal de Seguros Agrarios),

koja obavlja koordinaciju programa osiguranja i bavi se pitanjem subvencioniranja poljoprivrednika, (Marković i sur., 2008.). Država s najrazvijenijim sustavom poljoprivrednog osiguranja u svijetu je SAD, gdje država svake godine potroši oko 7 milijardi dolara za subvencije programa osiguranja. U Sjedinjenim američkim državama poljoprivredno osiguranje funkcionira na temelju javno-privatnoga partnerstva. U prošlosti osiguravajuće tvrtke prvo nisu željele osiguravati poljoprivredne površine od više vrsta rizika (MPCI), ali danas takav model funkcionira, jer su osiguravajuće tvrtke reosigurane kod savezne korporacije za osiguranje usjeva (Ashenbrenner, 2010.).

Vlada je u koordinaciji s osiguravajućim tvrtkama utjecala na poboljšanje uvjeta i ponude osiguranja, tako da je u razdoblju 1998.-2009. godine zabilježen znatan rast osiguranih poljoprivrednih površina. Tako je 1998. godine bilo osigurano 73 milijuna hektara poljoprivrednih površina, a 2009. zabilježen je rast od 64% u odnosu na 1998. godinu (Babcock, 2012.). Njihov je najbolji program kombinacija 22 različita programa i uključuje više od 130 vrsta usjeva. U 2007. godini 70% poljoprivrednih površina bilo je osigurano, a 2008. čak 80% (Miranda i sur. 2012.). Uvidjevši značaj poljoprivrednog osiguranja, Vlada je poljoprivredne proizvođače oslobodila plaćanja administrativnih troškova te subvencionirala do 60% premiju osiguranja (Miranda i sur. 2012.). Poljoprivredni proizvođač, uz osiguranje usjeva ili nasada, može osigurati i prinos, može kupiti individualiziranu pokrivenost osiguranja prinosa za 50, 65 i 75% standardnoga prinosa. Kada prinos padne ispod određene granice, poljoprivredni proizvođač prima naknadu po osiguranome hektaru (Miranda, 1991.).

Od dvadeset jednog osiguravajućega društava u Hrvatskoj, samo njih četiri u svojoj ponudi imaju pakete koji uključuju osiguranje životinja, usjeva i nasada od određenih vrsta rizika. Usporedbe radi, u SAD-u postoji sedamnaest osiguravajućih tvrtki, koje rade u dogovoru s Agencijom za upravljanje rizicima. U SAD-u broj osiguranih poljoprivrednih površina ne pada ispod 43%, a u EU minimalni udjel iznosi 23%, čak i u najboljim godinama. U Italiji, također, državne intervencije za zaštitu poljoprivrednih proizvođača od vremenskih nepogoda imaju dugu tradiciju, od 1974. godine, kada je osnovan Nacionalni fond za solidarnost u poljoprivredi (FSN), navode Cafiero i sur. (2008.). U najrazvijenijim zemljama svijeta, kao instrument zaštite usjeve, odnosno zaštite prinosa, koriste se vremenske izvedenice. Vremenske su izvedenice terminski ugovori, u čijoj podlozi stoji određeni vremenski indeks, kao što je kiša, suša, tuča, poplava. Njih čine određeni elementi, klimatska varijabla, indeksi, referentna meteorološka stanica, vremensko razdoblje, funkcija isplate, limit i oni ih čine valjanim (Lazibat i sur., 2009.). Postoje različiti kriteriji za mjerenje promjena izloženosti riziku i njihovoga doživljavanja kod proizvođača, a to su MRSL – korijenski kvadratni gubitak, VaR – vrijednost na rizik i CER – ekvivalent sigurnoga prihoda (Vedenov i sur., 2004.). Iako je glavni cilj vremenskih izvedenica smanjiti neizvjesnost povezanu s prinosom,

poljoprivrednome proizvođaču i dalje ostaje cjenovni rizik (Berg i sur., 2007.). Cjenovna nestabilnost donosi neke posljedice pa tako više cijene pomažu poljoprivrednim proizvođačima da se zaštite od eventualnoga kasnijega pada cijena, a upravljanje cjenovnim rizikom utječe na smanjenje posljedica nestabilnosti cijena (Hao, 2010.).

Hrvatsko poljoprivredno osiguranje još uvijek nije dobro prihvaćeno niti s jedne strane, osiguravajućih društava, s jedne, i poljoprivrednih proizvođača, s druge strane. Osiguravajuća društva u osiguranju poljoprivredne proizvodnje ne vide zanimljivo i perspektivno tržište pa je to razlog zašto samo njih četiri od 21, koliko ih ima registriranih u Hrvatskoj, imaju ponude namijenjene poljoprivrednim proizvođačima. Kada se uzme u obzir ukupan broj poljoprivrednih proizvođača, prema različitim istraživanjima, njih čak 80% smatra neisplativom kupovinu premije poljoprivrednog osiguranja (Svijet osiguranja, 2013.). Kod percepcije izvora rizika, poljoprivredni proizvođači najvećim smatraju zdravlje vlasnika i obitelji, klimatske čimbenike i mogućnost plasmana proizvoda, a najmanjim promjena kamatnih stopa kredita i otuđivanje imovine i proizvoda. Kao glavne razloge nekorištenja poljoprivrednog osiguranja navode visinu premije osiguranja, nedovoljnu pokrivenost šteta osiguranjem, nedostatnu ponudu osiguranja usjeva i plodova (Gugić i sur., 2008.). Prema Njavri i suradnicima (2005.), iz provedenog istraživanja vidljivo je da je gotovo 70% anketiranih proizvođača imalo značajne gubitke uzrokovane vremenskim nepogodama, a oko 60% primilo je pomoć države u slučaju elementarnih nepogoda, dok su drugi prijavili štete, ali nisu dobili naknadu.

U 2013. godini Hrvatska je dobila kartu poljoprivrednih rizika, koja ima cilj podijeliti Hrvatsku prema zonama rizika, budući da svakoj regiji ne prijete isti rizici. Hrvatsku će se podijeliti po zonama rizika, jer nema logike da osiguranje od tuče bude isto u Dalmaciji, Lici i Istri. Cilj je pronaći odgovarajući koeficijent rizika i na taj način stimulirati poljoprivredne proizvođače da ugovore osiguranje (Svijet osiguranja, 2013.).

ZAKLJUČAK

U Republici Hrvatskoj mali je interes osiguravajućih društava za proširenje ponude, kao i za uključivanjem novih društava u ponudu poljoprivrednih osiguranja. Isto tako ne postoji interes poljoprivrednih proizvođača za kupovinom premije poljoprivrednog osiguranja, što pokazuje podatak da je u različitim godinama osigurano najviše 4% ukupnih površina. Kada se analizira prosjek zemalja EU-a te napravi usporedba, tada se u Hrvatskoj osigurava 7 puta manje poljoprivrednih površina. U Hrvatskoj među poljoprivrednicima vlada mišljenje, kod njih čak 80%, da je osiguranje poljoprivrednih površina bespotrebno. Kako se svake godine pojave različite vremenske nepogode u nekoj od hrvatskih regija, koje unište dio proizvodnje, za očekivati je da će poljoprivredni proizvođači u budućnosti uvidjeti koristi poljoprivrednog osiguranja te početi osiguravati svoju poljoprivrednu proizvodnju.

LITERATURA

1. Ashenbrenner, C.X. (2010): Crop Insurance Reserving, Casualty Actuarial Society. E-forum.
2. Berg, E., Schmitz, B. (2007): Weather Based Instruments in the Context of Whole Farm Risk Management. 101st EAAE Seminar 'Management of Climate Risks in Agriculture'.
3. Bileza, M., Conet, C.G., Gallego, F.J., Stroblmair, J., Cetenaro, R., Dittman, C. (2009): Risk management and agricultural insurance schemes in Europe. Reference report.
4. Babcock, B.A. (2012): The politics and economics of the SAD crop insurance program. Poglavlje u knjizi, str. 83.-112.
5. Cafiero, C., Angelucci, F., Capitanio, F., Voallaro, M. (2008): Index based compensation for weather risk in the Italian agriculture. 101. EAAE Seminar „Management for Climate Risk in Agriculture“, Berlin.
6. Gugić, J., Par, V., Njavro, M., Verović, A. (2008.): Izvori rizika i strategija upravljanja rizikom na vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima u Dalmaciji. Agronomski glasnik, 70(5): 425.-438.
7. Hao, A. (2010): Uncertainty, risk aversion and risk management in agriculture. Agriculture and Agricultural Sciencea Procedia, p. 152-156.
8. Kay, R.D., Edwards, W.M., Duffy, P.A. (2008): Farm Management. Sixth Edition, Mcgraw – Hill, International Edition.
9. Lazibat, T., Županić, I., Baković, T. (2009.): Vremenske izvedenice kao instrumenti vremenskih tržišta. Ekonomska misao, 18(1): 59.-81.
10. Marković, T., Jovanović, J. (2008.): Španjolski model osiguranja usjeva i plodova od više vrsta rizika. Agroekonomika, 37(1): 33.-40.
11. Marković, T. (2008.): Osiguranje i usjeva i plodova od više vrsta rizika – postojeći europski modeli. Ljetopis naučnih radova, 32(1): 155.-163.
12. Miranda, M.J. (1991): Area – Yield Crop Insurance Reconsired, Yield Crop Insurance Reconsired. American Journal of Agriculture Economics, 73(2): 233-242.
13. Miranda, M.J., Farrin, K (2012): Index Insurance for Developing Countries. Applied Economic Perspectives and Policy, 34(3): 391-427.
14. Njavro, M., Jakobović, S., Budimir, V. (2005.): Upravljanje rizikom na voćarskim i vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima Slavonije i Baranje. Poljoprivreda, 11(1): 31.-37.
15. Vedenov, D.V., Barnett, B.J.(2004): Efficiency of Weather Derivatives as Primary Crop Insurance Instruments. Journal of Agricultural and Resource Economics, 29(3): 387-403.
16. Svijet osiguranja, 2013., <http://svijetosiguranja.hr/hr/novosti/hrvatska-dobiva-kartu-poljoprivrednih-rizika,14864.html>, (18.08.2014.)
17. Svijet osiguranja, 2013., <http://www.svijetosiguranja.eu/hr/clanak/2013/4/u-proizvodnji-hrane-osigurate-lji-su-nuzni-partneri,322,10675.html>, (18.08.2014.)
18. Agro klub, 2013., <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/> (18.08.2014.)

COMPARISON OF AGRICULTURAL INSURANCE DEVELOPMENT OF CROATIA, EU AND USA

SUMMARY

Based on the usage of multiple sources of literature in this paper, a review of the most important characteristics is made along with the comparison of functions related to agricultural insurance in Croatia. Larger part of this paper is about comparison of offers and the ways agricultural insurance is being subsidized in developed countries of the EU and USA on one hand, and Croatia on the other. Also, a display of risk coverage is made, along with the subsidization of the country and the way insurance system functions in Spain (country with the most developed security in Europe), Portugal, Italy, Austria and France. Main characteristic of the agricultural insurance in Croatia is a weak offer from the insurance companies, but also a weak demand. Therefore, only four companies can insure crops and plantations in Croatia. Although risk is unavoidable, negative impacts can be reduced with well-timed reaction and responsible organisation.

Key-words: *agricultural insurance, risk, agricultural production*

(Primljeno 06. listopada 2014.; prihvaćeno 14. studenoga 2014. – Received on 6 October 2014; accepted on 14 November 2014)